

**Türkmenistanyň Statistika
baradaky döwlet komitetiniň
2023-nji ýylyň 28-nji apreliniň
№ 30-Ö buýrugy bilen tassyklanyldy**

**№ 1-jh “Ilatly ýerleriň abadanlaşdyrylyşy barada hasabat” (ýarym ýyllyk) döwlet
statistik hasabatlylygyň formasyny doldurmak boýunça**

GOLLANMA

Umumy düzgünler

№1-jh forma boýunça hasabaty:

1. Ilatly ýerleriň çäklerinde häkimlikleriň (geňeşlikleriň), beýleki ministrlikleriň we pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň garamagyndaky bagçylyk we abadanlaşdyryş, daşky abadanlaşdyryş desgalaryny ulanmak, şeýle hem durmuş galyndylaryny arassalamak, alyp gitmek we ilatly ýerleriň çäklerini mehanizmleşdirilen usulda arassalamak boýunça işleri ýerine ýetirýän kärhanalar we edaralar hasabat döwründen soňky aýyň 20-ne çenli düzýärler. Maglumatlar hasabat beriji kärnana (edara) boýunça tutuşlygyna hem-de şäher we şäherçeler boýunça bölmek bilen görkezilýär.

Ýarym ýyllyk hasabat hasabat döwründen soň aýyň 20-ne çenli ýylyň başyndan artýan jem bilen hasabat beriji kärhananyň ýerleşýän ýerindäki statistika edarasyna we onuň ýokarda durýan edarasyna tabşyrylýar.

2. Ministrlkler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary (garamagyndaky kärhanalary şu forma boýunça hasabat berýän edaralar) Türkmenistan boýunça jemleýji hasabat düzýärler. Hasabat döwründen soň 34-nji gün ýylyň başyndan artýan jem bilen ýarym ýyllyk hasabat Türkmenistanyň Statistika baradaky döwlet komitetine tabşyrylýar.

Eger-de kärhana ýa-da gurama bölümlerdäki işleriň görnüşleriniň ählisi bilen meşgullanmaýan bolsa, onda hasabatdaky maglumatlar diňe olaryň amala aşyrylan iş görnüşleri boýunça şol bölümi doldurulmalydyr.

1-nji bölüm - göklendiriş we abadanlaşdyryş işlerini ýerine ýetirýän kärhanalar we edaralar;

2-nji bölüm- daşary abadanlaşdyrmagyň desgalaryny ulanmak işlerini ýerine ýetirýän kärhanalar we edaralar;

3-nji bölüm mehanizmleşdirilen usulda arassaçylyk we durmuş galyndylaryny äkitmek işlerini ýerine ýetirýän kärhanalar we edaralar.

Maglumatlar formada görkezilen ölçeg birliklerinde (gymmat görkezijiler, gektarlar, kilometrler, inedördül metrler, müň maşyn-günler, müň inedördül metrler, müň kub metrler-oturdan soň bir onluk, galanlary – bitin sanlarynda) görkezilýär.

1. BÖLÜM

ŞÄHERLERIŇ WE ŞÄHERÇELERIŇ ÝERLERI HEM-DE GÖK ÖSÜMLIKLERI

01-nji setirde şäher ýerleriniň çäklerinde umumy meýdan görkezilýär. Bu görkezijiniň düzümine şäheriň resmi taýdan tassyklanan çäginde ýerleşýän ähli ýerler we suw giňişlikleri girýär, emma resmi tassyklanan çäk bolmadyk ýagdaýynda - hasabat ýylynyň ahyryna hakyky bar bolan çäklerdäki ýerler goşulýar.

Şäheriň çäklerini oba hojalyk ýerlerinden we şu çägiň (çyzygyň) daşynda ýerleşýän beýleki ilatly ýerleriň çäklerinden bölüp aýyrylan serhedi (çyzyk) şäher ýerleriniň çägi diýlip hasap edilýär.

Şäher ýerleriniň umumy meýdanyndan şäher çäginde gurluşyk edilen ýerleriň meýdany **02-nji setirde** görkezilýär.

“Gurluşyk edilen ýerleriň meýdany” görkezijä ýer bölekleriniň meýdany goşulýar:

umumy peýdalanyşdaky:

- jaýlaryň, kärhanalaryň we desgalaryň gurlan ýerleri;
- gatnaw ýolary üçin ulanylýan ýerler;
- ýaşayyş jaý toplumlarynyň arasynda ýerleşýän, köçeleriň, meýdançalaryň, kenaryakalaryň we ş.m. tutýan çäkleri;
- ilatyň dynç almagy, tomaşa etmegi we beýleki arassaçylyk we medeni zerurlyklary üçin ulanylýan ýer bölekleri (seýilgähler, tokaý seýilgähler, baglar, skwerler, bulwarlar we ş.m.);
- suw giňişlikleri (balyk hojalyklarynyň howdanlaryndan başga);
- gonamçylyklar.

ýörite niýetlenen ýer böleklerine şular degişlidir:

- aýratyn zolakda ýerleşýän ýerler (demir we gara ýollar, port desgalary, howa menzilleri we beýlekiler);
- döwlet goranyş desgalarynyň tutýan ýerleri (tälimhanalar, atyşyk geçirilýän ýerler, esgerhanalar we beýlekiler);
- goraghanalar we häkimligiň gönüden-göni garamagyndan aýrylan şoňa meňzeş ýerler.

Bu görkezijä diňe şäheriň peýdalanylýan ýerleriniň tutýan meýdany, ýagny şäheriň ýa-da şäherçäniň jaý gurulmadyk çäginde ýerleşýän amatly we amatly däl ýerleriň meýdany (mellekler, meýdanlar, ýaýlalar, jarlar) **goşulmaýar**.

03-nji setirde ýylyň ahyryna şäheriň çägindeki ähli gök agaçlaryň umumy meýdany görkezilýär. Bu görkezijä ýörite oturdylan ýa-da tebigy gök zolaklar (tokaý seýilgähleri), bulwarlar, seýilgähler, baglar, medeniýet we dynç alyş seýilgähler, stadionlar, gonamçylyklar, ýaşayyş etraplaryndaky gök ösümlükler, toplumyň içindäki bagçylyk, botanika we haýwanat baglary we çakli ulanyşdaky we ýoriteleşdirilen maksatly agaç ekilen ýerleriň (mekdepleriň, sagaldyş we çagalar guramalaryň, jemgyýetçilik binalaryň, senagat kärhanalaryň çäklerinde) beýleki gönüşleri goşulýar.

Gök ösümlükleriň ekilen umumy meýdanyndan 04-nji setirde umumy ulanylýan gök ösümlükleriň meýdany, 05-nji setirde - tokaý seýilgähleriniň meýdany we 06-njy setirde – köçe-ýol ulgamynyň gök ösümlükleriniň tutýan meýdany görkezilýär.

04-nji setirde «Umumy peýdalanylýan gök ösümlükler» görkezijisine ilati tarapyndan dynç almka, gezelenç etme tomaşa-güýmenje üçin peýdalanylýan gök ösümlükler ekilen meýdan goşulýar. Olara şäheriň serhediniň çäklerinde ýerleşýän medeniýet we dynç alyş seýilgähleri, çagalar seýilgähleri, baglar (şol sanda zoologiýa we botanika baglary), stadionlar, bulwarlar, skwerler we beýleki gök ösümlükler (köçelerde oturdylanlardan başga) degişlidir. Bu görkezijä çakli peýdalanylýan gök ösümlükler, ýagny okuw mekdepleriniň, çagalar we saglygy gorayyş edaralarynyň, dynç alyş öýleriniň, senagat kärhanalarynyň we ş.m. çäginde ýerleşýän, çaklendirilen görnüşde peýdalanmak üçin niýetlenen gök ösümlükler goşulmaýar.

05-nji setirde “Tokay seýilgähleriniň meýdany” görkezijisinde şäher ilatly ýerleriň çäklerindäki ýörite (gorag) maksatly, ozaldan bar bolan ýa-da emeli usulda ekilen, landşaft, binagärçilik-meýilleşdiriş, tokaý hojalyk, meliorativ we beýleki abadanlaşdyryş elementleri bolan tokaýlaryň binýadynda döredilen gök ösümlükleriň uly massiwleri görkezilýär.

06-njy setirde “köçe-ýol ulgamynyň gök ösümlükler ekilen meýdany” görkezijisine olaryň ugrunda çukur gazylyp ýa-da gazon boýunça agaçlar we gyrymsy agaçlar ekilen awtomobil ýollarynyň, şeýle hem agaç-gyrymsy ösümlükler bolmadyk gazon zolaklaryň jemi uzynlygy goşulýar. Görkezijä iki tarapynda gök ösümlükler ekilen ýollaryň goşa uzynlygy we bir tarapynda gök ösümlükler ekilen ýollaryň uzynlygy goşulýar.

07-nji setirde öndürilen önümlerini, ýagny ösümlikleri (güller, agaçlar, otlar, gyrymsy agaçlar), olaryň tohumlaryny hem-de nahallary we ş.m. ýerlemekden alnan girdejiler görkezilýär.

08-nji setirde bag etmek we ulanmak boýunça işler (nahallary, tohumlary satyn almak we ösdürip ýetişdirmek; inwentary, enjamlary satyn almak; işgärleriň aýlyk zähmet haky we ş.m.) bilen bagly çykdajylar görkezilýär.

08.1-nji setirde ilatly ýerleriň çäklerinden bag ekmek we abadanlaşdyrmak boýunça işler bilen bagly çykdajylary we ýitgilerini ýapmak üçin döwlet tarapyndan bölünip berilýän dotasiýalar görkezilýär.

2. BÖLÜM

ILATLY ÝERLERIŇ ÝOL HOJALYGYNYŇ WE KÖÇELERIŇ ÝŞYKLANDYRYLYŞY

2-nji bölüme kärhana (gurama) tarapyndan hyzmat edilýän ähli desgalar we çäkler goşulýar (1-nji sütün), şolardan kärhanalaryň balansynda duran desgalar boýunça maglumatlar aýratyn görkezilýär (**2-nji sütün**).

01-nji setirde ilatly ýerleriň çäklerinde hasabat döwrüniň ahyrynda hasapda durýan ähli köçeleriň, geçelgeleriň, şayollaryň, köprüleriň, ýolgeçitleriň, ötükleriň umumy uzynlygy görkezilýär.

Bellik:

- eger köçäniň ýörelýän bölegi bulwar ýa-da bölüji zolak bilen bölünen bolsa, onda onuň hereket edilýän zolaklaryň sanyna garamazdan, şonuň ýaly köçäniň uzynlygy onuň merkezi oky boýunça hasap edilmelidir. Bir taraplaýyn hereket edilýän köçeleriň uzynlygy umumy esaslarda görkezilýär;

- meýdanlaryň uzynlygy hem köçeleriň çatryklary ýaly iki ugur boýunça kesgitlenýär.

02-nji setirde diňe gaty örtüklü köçeleriň, geçelgeleriň, şayollaryň, köprüleriň, ýolgeçitleriň, ötükleriň we ş.m uzynlygy bölünip görkezilýär. **Gaty örtüklü ýollara kämilleşdirilen görnüşlerine örtük** (sement-betonly, asfalt-betonly hem-de organiki we berkidiji materiallary bilen işläp bejerilen çagyldan we daş owuntygyndan asfalt-beton görnüşli örtük) we *geçiş görnüşli örtük* (çagyl we daş, işläp bejerilmedik materiallardan, daş köprüleri, toprakdan we ýerle berk bolmadyk materiallar, berkidilen işlenen materiallara) degişlidir. 02-nji setire **toprak ýollar goşulmaýar**. 02-nji setir 01-nji setirden az ýa-da oňa deň bolmaly.

03-nji setirde gaty örtüklü ýollaryň uzynlygyndan ýoluň hereket edilýän ugrunyň **kämilleşdirilen örtgüler düşelen** bölegi görkezilýär. 03-nji setir 02-nji setirden az ýa-da şoňa deň bolmaly.

04-nji setirde tehnik-tükelleýiş maglumatlary boýunça hasabat döwrüniň ahyryna ilatly ýerleriň çäklerinde hasapda durýan köprüleriň we ýolgeçitleriň umumy sany görkezilýär

Köpri - bu emeli desga, dürli päsgelçilikleriň bar bolan ýerinde (derýa, köl, jar) ýol şonuň üstünden geçýär. Köprüniň sütünleri we sütün aralygyny birleşdiriji gurluşlar onuň möhüm bölekleri bolup durýar.

Ýolgeçitler geçelge köprüler - bu köprüleriň gurluşynyň bir görnüşi, awtomobil ýollaryny beýleki ýoluň, jarlaryň, jülgeleriň ýa-da tebigy ýa-da emeli päsgelçilikleriň üstünde geçirýan desga.

Köprüleriň umumy sanyna aşakdakylar goşulmaýar:

- derýalaryň, kanallaryň, çeşmeleriň üstünden wagtlaýyn geçilýän serişdeler bolup durýan we ulag serişdeleriniň hereket etmegi üçin niýetlenen wagtlaýyn köprüler (ýüzýän, olaryň düzütlerine garamazdan);
- gum düşekleriň aşagyndaky turbalar;
- suwly ganawlaryň üstünden geçirilen köprüjikler.

Köprüleriň umumy sanyndan **pyýada köprüler**, ýagny derýalaryň, kanallaryň, gara ýollaryň, demir ýollaryň, jarlaryň we ş.m.üstünden diňe pyýadalaryň geçmegi üçin niýetlenen köprüler **05-nji setirde** görkezilýär.

06-njy setirde agaçdan ýasalan köprüleriň sany görkezilýär.

07-nji setirde hasaba alnan ähli köprüleriň we ýolgeçitleriň umumy meýdany görkezilýär, ol tehnik-i-tükelleýiş maglumatlary boýunça ýa-da tehnik-i-pasportlaryň görkezijileriniň esasynda kesgitlenilýär. Bu görkezijiň düzümine hasabat döwrüniň ahyryna gatnalýan bölegiň meýdany we ähli ýanyodalaryň meýdany goşulýar. 07-nji setirden pyýada köprüleriň meýdany (**08-nji setir**) we agaçdan ýasalan (**09-njy setir**) köprüler bölünip aýrylýar.

10-njy setirde hasabat döwrüniň ahyryna tükelleýiş ýa-da deslapky maglumatlar boýunça hasapda durýan ulag we pyýadalar üçin niýetlenen ötükleriň umumy sany görkezilýär.

Ötükleriň umumy sanyndan **11-nji setirde** pyýadalar üçin ötükler bölünip görkezilýär.

Ilatly ýerleriň çäklerinde ulagyň (demir ýol ulagyndan başga) we pyýadalaryň gatnamagy üçin niýetlenen ýerasty desgany **ötük** diýip hasap etmeli.

12-nji setirde hasaba alnan ähli ötükleriň meýdany görkezilýär, şolardan **13-nji setirde** pyýadalar üçin ötükleriň meýdany bölünip görkezilýär.

14-nji setirde elektrik bilen ýşyklandyrmak üçin ýörite enjamlary bolan gara ýollaryň (şaýollaryň, köçeleriň, geçelgeleriň, köprüleriň, ötükleriň we ş.m.) ýşyklandyrylan bölekleriniň umumy uzynlygy görkezilýär. Meýdanlaryň ýşyklandyrylan bölekleriniň uzynlygy köçeleriň çatryklary ýaly iki ugur boýunça kesgitlenýär, ýşyklandyrylan köçeleriň, köprüleriň we ötükleriň uzynlygy bolsa olaryň iki ýa-da bir tarapyň ýşyklandyrylandygyna garamazdan, olaryň oky boýunça görkezilýär.

3. BÖLÜM ŞÄHERLERIŇ WE ŞÄHERÇELERIŇ ÇÄKLERINIŇ MEHANIZMLEŞDIRILEN USULDA ARASSALAMAK

01-nji setirde hojalykda meýdanlary arassalamak we durmuş galyndylaryny äkitmek üçin peýdalanylýan ýöriteleşdirilen awtoulaglaryň (ýa-da tehnikanyň) hasabat döwrüniň ahyrynda bar bolan sany görkezilýär. Olara kärhananyň ya-da guramanyň hasabynda duran süpüriji-ýygnaýjy, suwaryş-ýuwujy, çäge-hlor sepeleýji ulaglar, ýörite enjamlary bolan traktorlar, buldozerler, demrikdiriji katoklar, zir-zibil daşajjylar, bortly awtoulaglar, ýüküni özi düşürýän ulaglar we gaýry ýöriteleşdirilen ulag degişlidir.

01.1-nji setirde tükelleýiş hasaba alnysynda durýan we işe çykarylýan ähli maşynlaryň işinde maşyn-günleri görkezilýär. Maşyn-günleriň umumy sany gündelik maglumatlar boýunça, ýagny çykarylýan wagtyň hasaba alyş wedomosti, maşynlaryň çykarylýan ýyly we tehnik-i-ýagdaýy ýa-da dispetcherlik žurnaly ýa-da ýol hatlary boýunça hasabat döwrüniň her bir senenama gününde işlemek üçin awtoulag parkdan ýa-da garaždan goýberilýän awtomaşynlaryň sanyny goşmak arkaly kesgitlenilýär.

Maşyn toplumdan ýa-da garaždan işe çykarylýan bolsa we iki sagatdan az narýadda bolan bolsa, onda ol işde diýlip hasaplanylýar. Narýadda iki sagatdan az bolmadyk we parka ýa-da garaža günň dowamynda dolanyp gelen maşyn (sebäbine garamazdan) bütin gün işde diýlip hasaplanylýar. Eger bu maşyn şol gün gaýtadan işe çykarylýan bolsa, ol işde bir gezek boldy diýlip hasaplanylýar (has takygy işde bir maşyn-günü diýlip hasaplanylýar).

02-nji setirde ýöriteleşdirilen awtoulaglaryň umumy sanyndan süpüriji-ýygnaýjy we suwaryş-ýuwujylar ulaglar, **03-nji setirde** - zir-zibil daşajjylar görkezilýär.

04-nji setirde gysda hem-de tomus paslynda mehanizmlaşdirilen usulda arassalanýan (ýörite arassalaýjy awtoulaglaryň kömegi bilen) gara ýollaryň (şaýollaryň, köçeleriň, geçelgeleriň, köprüleriň, ötükleriň we ş.m.) meýdany görkezilýär.

05-nji setirde hasabat döwri boýunça emele gelen durmuş galyndylarynyň umumy möçberi, şolardan gaty durmuş galyndylary **05.1-nji setirde** görkezilýär. Emele gelen gaty we suwuk durmuş galyndylarynyň çykarylandygyna (alnyp gidilendigine) garamazdan, 05 setiriň maglumatlary 06 we 09 setirleriň jeminden köp ýa-da şolara deň bolmaly.

06-njy setirde hasabat döwründe ähli görnüşli zir-zibil daşajylylar, bortly awtomaşynlar we ýüküni özi düşürýän ulaglar arkaly çykarylan gaty durmuş galyndylarynyň umumy möçberi görkezilýär. 06 setiriň maglumatlary 07 we 08 setiriň jemine deň bolmaly.

Hasabat döwründe çykarylan gaty durmuş galyndylarynyň çykarylan umumy möçberinden gaýtadan işlemek boýunça kärhanalara (**07-nji setirde**) we galyndylary dulama poligonlary (**08-nji setirde**) çykarylanlary bölünip bellenilýär.

Gaýtadan işlemek boýunça kärhanalara zir-zibili gaýtadan işleýän zawodlar we galyndylary önünden taýýarlamak (hil taýdan tertipleşdirmek, ýygnaşdyrmak, arassalamak) hem-de galyndylary peýdalanmak boýunça kärhanalar degişlidir.

Gaty durmuş galyndylarynyň dulama poligonlary galyndylaryň ýerleşdirilýän desgalary (ýörite enjamlaşdyrylan desgalar) bolup durýar, olarda daşky gurşawa zyýanly maddalaryň düşmeginiň önüni almak maksady bilen gelejekde ulanmaga degişli bolmadyk galyndylary ýerleşdirmek (üzňelemek) amala aşyrylýar.

09-njy setirde hasabat döwründe çykarylan suwuk durmuş galyndylarynyň möçberi görkezilýär.

10-njy setirde hasabat döwrüniň ahyrynda ýerleşýän ýerlerine garamazdan, ilatly ýerleriň tükelleýiş maglumatlaryna görä ähli assenizasion, kompostirleme we zir-zibil dökülýän poligonlarynyň (meýdanlarynyň) meýdany görkezilýär.

11-nji setirde hasabat döwrüniň ahyrynda ilatly ýerleriň tükelleýiş maglumatlaryna görä dökme beketleriň sany görkezilýär.

Dökme beketler diýip, hapa-hupalary we ýuwundylary ýygnan aýyrmalardan, lagym bolmadyk binalardan lagym ulgama çykarmak üçin kabul etmäge we deslapky taýýarlamağa niýetlenen düýpli desgalar hasaplanylýar.

12-nji setirde hasabat döwründe ulanmakdan gelen girdejiler görkezilýär, şolardan ilatdan gelen girdejiler **13-nji setirde** görkezilýär.

Ulanmakdan gelen hemme girdejiler hasabat döwründe edilen hyzmatlaryň ähli görnüşleri üçin (işleriň esasy we goşmaça görnüşleri boýunça) tölemek üçin berlen hasaplaryň esasynda kesgitlenýän umumy möçberi bolup durýar, olara köçeleri arassalamak üçin býujetden töleg we býujetiň hasabyna ýerine ýetirilýän beýleki hyzmatlar, bejeriş ussahanalarynyň beýleki guramalara düýpli gurluşygy ýerine ýetirýän hyzmatlary, guramalaryň hasabyna amala aşyrylýan düýpli we beýleki bejergi işleri üçin töleg hem goşulýar.

14-nji setirde hasabat döwründe ulanmak boýunça çykdaýylar görkezilýär.

Hasabat döwründe şäherleriň we şäherçeleriň meýdanlaryny sanitar taýdan arassalamak we mehanizmlaşdirilen usulda arassalamak boýunça hyzmatlaryň we çykdaýylaryň ähli görnüşleri görkezilýär. Olara zir-zibil we suwuk galyndylary äkitmek, köçeleri arassalamak, gaýry ýükleri daşamak, galyndylary zyýansyzlandyrmaga (saklamak) niýetlenen desgalary (zir-zibil dökülýän ýerleri, meýdanlar, kompostirleme we assanizasion meýdanlary) saklamak boýunça çykdaýylar, goşmaça işler üçin çykdaýylar we ş.m. degişlidir.

Bu çykdaýylar materiallar, ýangyç. amortizasiýa, işçileriň zähmet haky, galyndylary zyýansyzlandyrmaga niýetlenen desgalary saklamak, ulag serişdelerini we ýöriteleşdirilen mehanizmleri abatlamak hem-de tehniki taýdan hyzmat etmek üçin harajatlardan, şeýle hem hojalyga hyzmat etmek we ony dolandyrmak boýunça çykdaýylardan emele gelýär.

14.1-nji setirde arassalamak, ýygnamak, zir-zibilleri çykarmak, gaýtadan işlemek we durmuş galyndylaryny dulamak boýunça işler bilen bagly ýitgileri ýapmak üçin döwlet tarapyndan bölünip berilýän dotasiýalar görkezilýär.

Kärhanalaryň (guramalaryň) ilatly ýerleri sanitar taýdan arassalamak we mehanizmleşdirilen usulda ýygnamak boýunça girdejileri we çykdajylary statistiki hasabatda buhgalterçilik hasaba alnyşynyň maglumatlary boýunça mün manatda görkezilýär.

Durmuş statistikasy müdirliği